

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA

DE

TVSSI
CONVVLSIVA

QVAM

PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO

ACADEMIÆ ET ORDINIS MEDICORVM SENIORE

PRO GRADV DOCTORIS

LEGITIME IMPETRANDO

Ad d. Decembr. Anni MDCCXXXII.

PVBLCO ERVDITORVM EXAMINI SVBIIICIT

AVTOR

JO. SAMVEL PITSCH

HERRNSTADIO - SILESIVS.

HALÆ MAGDEBYRGICÆ,

Typis JOH. CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

VIRO
EXCELLENTISSIMO, EXPERIENTISSIMO
ATQVE DOCTISSIMO
FRIDERICO
LIEFMANNO,
MEDICINÆ DOCTORI
CELEBERRIMO
ET
PRACTICO APVD BVDISSINENSES
FELICISSIMO,
PROAVUNCULO SVO
OMNI HONORIS CVLTV PROSEQVENDO.

NEC NON

NEC NON

V I R O

MAXIME REVERENDO, AMPLISSIMO

DOCTISSIMOQUE

M. JO. JACOBO

PITSCHIO,

ECCLESIAE DUCAL. QUAE SAGANI

EST ET A. C. A.

PASTORI FIDELISSIMO, MERITISSIMO, SCHOLARVMQUE

IBIDEM INSPECTORI GRAVISSIMO

PARENTI SVO

OMNI FILIALIS PIETATIS CVLTV AD VRNAM

VSQUE AFFICIENDO

DISSERTATIONEM HANC INAVGVRALEM

CVM VOTO OMNIGENAE PROSPERITATIS

SACRAM FACIT,

AVCTOR.

Q. B. F. Q. V.
DISSERTATIO INAUGVRALIS
MEDICA

DE
TVSSI CONVVLSTIVA.

PROOEMIUM.

QUUM de tussi conuulsiva aliquid commentari aggrederer, & antiquitus actorum & scriptorum memoriam reuoluere animum subiret, parum absuit quin deterrerer ab instituto, quum illud nomen apud antiquos frustra requirerem. Nouum esse morbum ne cogitare quidem licebat per HIPPOCRATEM nostrum, a quo commemorata gibbositas menti obuersabatur, eaque ante pubertatem ex tussi facta: quam profecto non mediocrem existimare poteram, sed talem omnino, quæ id omne haberet, quod in tussi vehementissima, quæ conuulsiva dici solet, obseruatum est: quoniam spinæ dorsii vertebrarum, arctissime per tot vincula inter se deligatarum, nexum vitare valuit. Cognoui tandem æ-

A 2

tiolo.

tiologicam tussis doctrinam, qualem scholæ a GALENO traditam habuerant, tam superficiale esse, vt cordationibus propioris æui doctoribus minime satis facere potuerit: vnde factum est, vt misso inani intemperierum commento, ad id potius, quid partes solidæ in hoc morbo patiantur, respexerint, sicque veteri quidem rei nouum nomen, naturæ tamen illius conuenientissimum, imposuerint. Quod quum celeberrimos nostri æui medicos adeo non offenderit, vt potius quotidiano vsu familiarissimum iam factum sit: nec mihi verendum fuit ne iustam propterea reprehensionem incurrerem.

§. I.

Tussis, in genere dicendo, est motus thoracis expiratorius intensior, & vt plurimum crebrius per breuissima interualla repetitus, quo aer, copiosius primum haustus, clausoque tantisper larynge detentus, tota deinde vi, sursum truso diaphragmate, musculorumque abdominis, tum vero etiam ceterorum expirationi dicatorum, fibrarumque, quas ipsa bronchia habent, motricium nisu, iterum eliditur.

§. II.

Motus hic, in vniuersum non est præternaturalis, quum sanissimi etiam, quoties libido est, tussire possint: quod sæpe dedita opera faciunt, qui venam chirurg-

chirurgo secandam præbuerunt . vt sanguinis effluxus concitator reddatur. Nimis autem sæpe iniussu nostro idem oboritur , & a necessitate quadam , cui resistere non valemus , imperatur. Atque talis morbosa constitutio ad motus conuulsiuos iure eodem referri meruit , quo omnes reliqui motus , qui ex naturæ instituto voluntatis nostræ moderamini vel integre , vel ex parte , subiecti sunt , quoties inuitis nobis exercentur , ad hanc classem pertinere censentur.

§. III.

Quamquam vero omnis tussis non voluntaria conuulsiuam indolem præ se ferre cognoscitur : nomen tamen conuulsivæ illi potissimum inhæret , quæ efferata vehementia diaphragma sursum contractum , in hac systole longiori , aut creberrime repetita , detinet : vnde fit vt pulmones valde compressi in motu suo plurimum inhibeantur , vt laborantes fere suffocentur , faciesque illorum penitus liuida & tumens de sanguinis a capite ad pectus defluxuri stagnatione testimonium cuius intuenti præbeat. Primus , ni fallor , WILLISIVS nomen illud rei apprime conueniens imposuit : cuius exemplum ETTMULLERVS , aliique clari viri , sequuti sunt. Veteres , rem designaturi , vocabant talem tussim *ἰσχυρὰν* , *ferinam* , aut *νοσιώδη* *delassantem* : quorsum etiam refero ab iisdem memoratam *πυρρὰν* , *suffocatiuam*.

§. IV.

Enimvero non solum pulmonum actioni obest hæc spasmodica motus expiratorii affectio ; verum etiam ad ventriculum nimis sæpe transit vitium. Quippe is contenta sinu suo excutit , vomituque expellit , in

consensum scilicet raptis ipsius neruis, iamque musculos visceri circumdatos conuellentibus, vt sursum violenter expriment, quicquid intus hæret.

§. V.

Quin tanta est violentia illius conuulsivæ agitationis, vt sæpe in tenerioribus & gracilibus pulmonum vasa disrupta, sanguinique effluxuro viæ amplissimæ paratæ sint: aut sanguis ad caput vehementius pulsus, ibique detentus, narium tunicam perstruxerit, & hæmorrhagiam induxerit. Vili etiam sunt, quibus vrinæ & aluinarum fæcum inuoluntarius effluxus sub paroxysmo accidit. Aliquando, quod magis mireris, vertebræ dorsalis corpus in medio disruptum fuit: quod notabili exemplo in *Ephemer. Acad. N. C. Cent. 1. observ. I.* comprobaturum legas.

§. VI.

Præcipue tamen teneræ infantum & puerorum ætati molesta est, & per interualla tantum affligit eorum corpuscula, vt sæpe sanguis sincerus ex pulmonibus reiciatur, palpebræ insignem in modum inflentur, oculi lacrymas emittant, nares sanguine stillent, crebro sternutent & vehementissime, ac simul hoc motu, & tussis ipsius assiduitate, hernias sibi contrahant: quod quidem in tam teneris corporibus minus mirari decet, quum sæpe etiam adultis, & iam consistentem ætatem adeptis, idem vitium inferre soleat. Quin thoraci etiam malam conformationem illam, quæ gibbositas dicitur, conciliat, quod longæuitati consequendæ, obseruante HIPPOCRATE *Aphorism. Sect. VI. 46.* plurimum obstat.

§. VII.

§. VII.

Non raro epidemium hoc malum per satis longas regiones grassatur; neque optimis remediis, & alio tempore efficacissimis, multum auscultat, donec temporis progressu aeris melior & emendatior constitutio reddatur.

§. VIII.

Quemadmodum tussis mitior vel humida est, vel sicca: ita grauissima hæc convulsiva modo nihil emolitur, aut nihil, quod tanto conatui par sit; modo humida est, quæ mukum ex palato, larynge, aspera arteria & bronchiis, sæpe vna cum pure & sanguine, reicit; vel ex postremis faucibus & œsophago eundem sursum adducit.

§. IX.

Causa tussis primaria est neruorum, vel ipsi pulmonum visceri, vel laryngi, asperæ arteriæ & bronchiis tributorum, tum vero etiam ad partes, ob officii societatem spiritalibus hisce organis proxima affinitate iunctas, pertinentium, aut cum his originis aut complicationis vel propagationis ratione iunctorum, molesta irritatio, ad quam excutiendam & propulsandam natura corporis nostri musculos expirationi dicatos omnes, vna cum lacertosis fibris, quæ contrahendis & ad se inuicem adducendis bronchiorum semicircularibus segmentis tributæ sunt, in celeres vehementesque contractiones, identidem repetendas, impellit.

§. X.

Pro eo autem ac materia irritationem illam adferens vel in pectore potissimum hæret, vel œsophago
ven-

ventriculouè insidere certis signis indicatur, vel hypochondriacis demum visceribus impacta esse cognoscitur, tussis diuersa omnino nomina accipit; adeoque pectoralis, stomachicæ & hypochondriacæ nomina in scholis celebrantur. Priorem etiam idiopathicam censerè, posteriores duas consensuales haberi videas.

§. XI.

Et spiritus quidem vias, quas ad pectus, quod ducunt, totas referre licet, ab initio ad finem natura obduxit tunica multis ductibus excretoriis spisse obsita: qui ductus vel arteriarum extremitatibus continuati, ad humectationem & irrigationem perpetuam, fundunt fluidum aliquod blande mucilaginosum; vel a peculiari- bus glandulis palatinis, tonsillis, iisque quæ epiglottidem & cartilagineam arytenoidem obsident, quæque arteriæ asperæ tunicæ posteriori, magnum spacium, quo annulli cartilaginei cessant, explenti, crebræ interiacent, tamquam a totidem scaturiginibus exoriuntur, & spiritus vocisque vias, perpetuo mucii prouentu, lubricas & æquales seruant: quod idem in bronchiis, vsque ad extremum eorum, obseruare licet, etsi de glandulis bronchialibus, quas recentiores auctores paulo studiosius contemplati sunt, incertum sit vtrum ad illius fluidi prouentum institutæ sint, an alium in œconomia vitali vsum præstent. Quoties vero accidit in his ductibus nimium mucii secerni, id quidem facili conatu natura expellit, tussimque pectoralem leuiorem hinc fieri obseruamus. Si vero valde tenax illud sit, & acri vellicante indole insuper præditum, & imis bronchiorum recessibus inclusum; aut non tenax quidem, sed nimis flui-

fluidum instar aquæ existat, vt in altum propulsum idem retro labatur; grauiori vtique molimine, eodemque crebrius repetito, illud excutiendum est, sicque ad conuulsium modum & gradum tussis ista excedit.

§. XII.

Acris autem & vellicans ille humor vel ab origine sua talis prodit, quando vniuersa humorum massa istiusmodi sordibus scatet; aut quando ad superficiem vel extremos artus antea depositæ, medentis imprudentia, aut ægrotantis qualicunque culpa, retropelluntur, vel naturæ inbecillioris defectu non amplius vegete fatis expelluntur. Patet hoc exemplo exanthematum retro-pulsorum, vt scabiei, tineæ capitis, guttæ rosaceæ, vlcerrum haud fatis consulto studio consolidatorum, rheumaticorum decubituum & podagræ retrocedentium: quæ singula pectus interdum grauius affligere, & seorsim tusses grauissimas conuulsiuas produxisse, multis obseruationibus comprobari facile potest: vel externa causa, ex aere communi hausta, acrem illam qualitatem irritantemque conciliat.

§. XIII.

Inter externas illas causas maxime valet aeris constitutio, quæ non solum quando insolito tempore flantibus austris calida & benigna est, sicque humores blande elicit & expandit, deinde autem mox frigus, idque aquilonare, superinducit, arteriæ asperæ & bronchiorum internam superficiem subito constringendo, cum reliquis catarrhalibus molestiis tusses etiam populariter inducit; verum etiam de singulari quadam plus minus caustica & maligna sui prauitate, inductarum febrium

B

& exan-

& exanthematicorum affectuum crebro & populari pro-
 nentiu, testimonium perhibet. Atque de eiusmodi epi-
 demiis tussibus, satis diris & molestis, legi debet præ ce-
 teris quidem HIPPOCRATES *Epidem. VI. Sect. VII.* SEN-
 NERTVS *de febribus Lib. IV. cap. 17.* & TH. SYDEN-
 HAMVS: addantur quoque quæ ad constitutiones epi-
 demicas pertinent laudatissimis actis A. N. C. a celeberrimis viris passim inserta, vt & *historiæ morborum Wratislauerisum* & *Acta medicor. Berolin. vol. 2. p. 2.*

§. XIV.

Peculiariter notabilis est ille nexus tussis & mor-
 billorum: quippe hi plerumque, vt præcursores, ita
 comites, habere tusses solent: videlicet *Act. N. C. Dec. III.*
Ann. IV. obs. XI. p. 25. Quod hoc etiam auctumno vidi-
 mus, quo complures infantes & pueri molestissima tus-
 si, plane conuulsiva, per duos fere integros menses, labo-
 rauerunt, donec tandem circa medium Nouembris, post
 variolas satis crebras multisque funestas, morbilli pro-
 dierunt, qui non paucos etiam illico corripuerunt, qui
 modo a variolis liberati fuerant.

§. XV.

Porro ex aere ambiente in spiritus vias attractæ
 particulæ metallicæ, præsertim acidæ minerales, fumi-
 que saturnini, illis, qui copiosius vel diutius talia admi-
 serunt, grauissimas & eminenter conuulsivas tusses indu-
 cere solent. Quod præcipue experiuntur illi metalli-
 colæ, qui argento per plumbum in magnis catinis de-
 purando operam impendunt; tum vero etiam inter-
 dum figuli, qui lithargyrio, ad incrustanda vitreo teg-
 mine vasa sua, multum occupantur. Talia autem par-
 tim

tim constringendo & occludendo poros agere videntur, vt latex ille subuiscidus, lateribus tracheæ & bronchiorum obliniendis destinatus, effluxu autem suo prohibitus intusque coaceruatus, neruos intertextos moleste premat, hæcque sensatio ad neruos ex communionis & officii focii lege consentientes propagetur: partim immediate eos rodendo & vellicando, postquam eiusmodi particulæ cum salua, forte etiam per cutis, membranæque pituitariæ & laryngis poros, humorum massæ adiuncti fuerunt: quod inde colligere licet, quoniam saturnina tractantes non tussi solum, verum etiam colica grauissima subinde vexantur, quæ satis sæpe paresin, & omnino contracturas, tandem inducit. Vidi homines, qui aceto destillato vix summis labris degustato illico ferociter tussire coacti sunt. Et quod saturnina summæ tantum cuti sæpius applicata in pulmones vehementer agere possint, vel inprimis docere potest grauissimus auctor HERM. BOERHAAVE, qui *Element. chym. part. III. p. 454.* testatur, quod acetum plumbi, ad cutis nitorem diu multumque adhibitum, in phtthisin deducere possit, idque sibi tristissimis sæpe constitisse exemplis.

§. XVI.

CORNELIVS CELSVS, bonus in primis auctor, *tussim fere propter faucium exulcerationem molestant esse* reliquit. Id vero paulo obscurius dictum, facit vt hæreamus, quo pacto intelligendum sit. Potest enim ita accipi, quod tussis propterea molesta fit, quia exulcerationem, diurnitate allisionis, faciat, quemadmodum videmus partes externas diurniore & frequentiore

ad res solidas, aut se ipsas inuicem attritu, intertriginem contrahere: aut sic intelligi, quod exulceratio ab initio præfens causa tussis existat. Deinde ipsa faucium accufatio ambiguos nos reddit, quid CELSVS sibi velit; quum æque laryngem ac pharyngem intelligere liceat. Enimuero quum fauces anginae specierum sedem faciat, neque minus dyspnoeæ, orthopnoeæ & asthmatis subiectum eas habeat: haud difficillimum quidem puto, vt nos ex hoc dubio extricemus: quum sic clarissime intelligamus faucium appellatione illum late vsu esse, vt simul complectatur, quæ ad gulæ superiorem partem, & ad spiritus vias, in illo biuio accidunt. Puto autem ipsum potissimum respicere ad illam asperitudinem, quæ hic in malo leuiori, a simplici frigoris constrictiui vitio, exoritur, vnde etiam concurrens raucedo pender: quæ, quoties aer, illam afferens, aliquid acris & rodentis secum vehit, vnde collisforius frequens motus concitatur, intertriginosam exulcerationem deinde affert: quæ leuior aut grauior existit, pro eo ac ipse ille aer magis vel minus infectus fuerit. Si grauissime fuerit infectus, aphthodes faucium a summo ad imum exulcerationes conspiciuntur: quod in pestilentibus quibusdam constitutionibus crebro notatum est: de quo argumento hic latissime differere tempus non permittit. Conf. *Eph. A. N. C. Cent. III. obs. LVIII.* & MARCEL. DONATVM *hist. med. mir. lib. III. cap. 1.*

§. XVII.

Fere nos a via distraxit CORN. CELSVS, vna cum suo, quem ibi sequitur, ASCLEPIADE. Redimus itaque ad spiritus vias, de quibus nondum absoluimus.
In

In has per aberrationem quamcunque delata peregrina corpora, siue dura fuerint, vt esculentorum particulæ, siue fluida, vt guttulæ potus adsumti, insignem & ferocem tussim illico concitant, vt sæpe de vita periclitentur, quibus id accidit. Memini me videre hominem, qui inter sodales vini cyathum exhausturus aliquid narrari audiebat, quod ipsum in cachinnum adducebat, vnde vini portio, retrusa epiglottide, in asperam arteriam inciderebat: quod tussim tam violentam tamque assiduam & plane conuulsionibus stipatam afferebat, vt suffocatus forte fuisset, nisi bona eius fortuna homo venas secandi peritus, cum omni apparatu suo, præsens periculo ipsum exemisset. Huiusmodi casus complures annotauit MARC. DONATVS *de med. hist. mir. lib. III. cap. 7.*

§. XVIII.

Si fortuito in tracheam illapsa peregrina duraque corpora tantas turbas faciunt, & naturam ad feroces tusses exstimulant, quid non metuendum erit si talia ibi generata sint, suaque præsentia naturam corporis nostri continuo irritent? Enimvero huiusmodi obseruationes apud veteres & recentiores haud paucae exstant. GALENVS certe monumentis litterarum reliquit exemplum viri, qui grandinibus similia tussiendo reiecit: & ALEXAND. TRALLIANVS *Lib. V.* accurate describit historiam viri, qui tussi reiecit verum calculum, non asperum, sed exquisitè læuem, durum & renitentem, vt in pavementum deiectus sonum ederet. Non multo dissimilis est historia, quam PAVLVS ÆGINETA *Lib. III. cap. 28.* & 31. refert de quodam, qui post longam & difficilem tussim lapides quatuor aut quinque, vna cum sanguine,

eiecit, quorum quisque triplici aculeo, instar tribuli aquatici, præditus fuit. Et PETR. BORELLVS *observat. medicophys. cent. I. 67.* adducit mulierem, quæ per longum tempus calculos paruos, multosque tusi reiecit, variæ figuræ, admodum autem duros. Plura huc pertinentia legi poterunt apud GE. FRANC. de FRANCKENAV. in dissertationibus *de calculis capitis & thoracis. Adde Eph. A. N. C. Cent. X. pag. 371.*

§. XIX.

Alii, iidemque graues auctores, commemorant calculos in tonsillis natos, qui tusi continuæ præbuerunt causam. Legitur talis observatio apud IO. LANGIVM *epist. med. lib. II. 58.* vocat illum calculum gypseum, simillimum illis tophis, qui intra digitorum articulos chiragra laborantibus accrescere ex pituita solent. Plures testes adducit MARC. DONATVS *lib. IV. cap. 30.* Denique etiam leguntur verrucosæ excrementæ gutturis summam partem obsedisse & grauisimæ tusi auctores fuisse: de quo videantur apud modo laudatum scriptorem testes idonei, *lib. III. cap. 30. p. m. 247. 248.* Quin vermes quoque in arteria aspera hospitantes, eamque irritantes, tusim produxisse ex SERAPIONE Arabe, quem corruptissime ALSAHARAVIVM vocant, vt & ex IOANN. RHODIO *obs. med. cent. II. 12.* discimus.

§. XX.

Tandem etiam inflammationi pulmonum & pleuræ succedentes suppurationes, indeque ortos abscessus, longæ & difficillimæ tusi causas fuisse, sæpe multumque compertum est. Pleni sunt medicorum libri istiusmodi ægrotorum observationibus. Præ ceteris notatu digna

digna mihi illa videtur, quæ in *Act. N. C. Dec. II. ann. VIII. pag. 245.* de muliere sexagenaria legitur, rupti abscessus purgamenta foetidissima cum tanta tussis violentia emoliente, ac si ipsa cum intestinis enixura esset viscera. Accidit hoc illis maxime ægrotis, ubi abscessus in extrema aliqua pulmonis parte fundo suo hæret, & non nisi exigui bronchiorum ramuli exesi sunt, per quos pus tenacius non sine extremo conatu sursum euehitur: quibus etiam tussis plerumque periodice accidit, ita ut post certa quietis tempora maiori deinceps vehementia motus integrentur. Ceterum huc etiam illi sine dubio referendi sunt, qui pulmonum frustra, vasorumque pulmonalium partes, tussi eiecerunt: quales ægroti apud TVLPIVM, aliosque historiarum medicarum scriptores, inueniuntur. Hæc vero de illa tussi, cuius causa in ipsis spiritus viis subsistit, dicta sufficiant.

§. XXI.

Progredimur nunc ad istas tussis conuulsuæ causas, quæ longius remotæ & extra spiritus vias sunt positæ. Inprimis hic reus agitur stomachus, quoniam sæpe tam adulti, quam tenerior ætas, liberrimis respirationis organis, inferius circa scrobiculi cordis regionem se vellicari, & ad tussim irritari sentiunt, quo casu sæpe viscida, aliquando assumpta omnia, diutius protracta tussi, reiciuntur. Confirmant suspicionem coniuncta symptomata, ventriculi labem indicantia, ut appetitus prostratus, indigestio, sensus in ventriculo grauatius. Atque hic affectus raro solus est, quin adiuncta habeat catarrhalia quædam signa: vnde aliqui a catarrhali decubito in postremarum faucium tunica, per œsophagum potif-

potissimum continuata, orificium ventriculi sinistrum, ipsique proximas glandulas dorsales, simul intumescere, nervosque paris vagi, œsophagum ibi circumplexos, irritari, hos vero ad pulmones, diaphragma & laryngem abeuntes ramos in consensum trahere, existimant: alii profundius etiam & in ipso duodeno causam irritantem latitare autumant. Accedit quod febris intermittentibus laborantes, aliquando ante paroxysmum satis ferociter tusiunt, toto reliquo tempore satis ab hac concussione immunes. Vidi virum tertiana exquisita laborantem, qui, quamdiu horror febrilis durabat, immani tusi vexabatur: hoc superato, per totum ætus tempus, vt & per totum *ατρογελιας* spacium, plane a tusi immunis degebat: ipsa deinde tusi eadem proportione decrescente, qua febris per idonea medicamenta detrahebatur: vnde satis clare elucet, quod huius tusi causa cum ipsius febris sede ac fomite satis arcte cohæserit.

§. XXII.

Præter ventriculum & duodenum tusi satis grauis causam fouent remotiores partes abdominis. Nam qui hepatis scirrhis confirmatis laborant, quod suis signis coniiicitur, satis sæpe vehementi tusi, per vices interquiescente & reuertente, vexantur. Quemadmodum etiam hydropticis accidunt tusses haud læti euentus præfagæ, sic docente HIPPOCRATE *Secd. VII. aph. 35.* Quin, hoc eodem auctore *Epid. II. Secd. IV.* consensus datur inter pectus & testes, ita vt tusses aliquando diurnæ cessent superueniente testis tumore, vicissim vero testis tumor, exorta tusi leuetur: quod recenti obseruatione confirmatur *Eph. A. N. C. Cent. III. obl. 83.*

§. XXIII.

§. XXIII.

Neque vero rarum est tusses inter se ita complicari, vt vix satis cognosci possit, quod nomen maiori iure imponendum sit. Nam, in epidemiis præcipue constitutionibus, nihil obstat, quo minus primæ simul viæ & spiritalia organa lædantur, quin hypochondriaca viscera tangantur: quemadmodum tertianæ etiam visæ sunt pleurítico schemate ingruentes, aliæque ictericam defæcationem secum ferentes.

§. XXIV.

Tusses autem tam graues & conuulsivæ non idem præfagium habere possunt. Infantibus multis funestæ sunt illæ, quæ epidemice grassantur: tantoque sunt grauiores, si simul dentitionis negotium concurrat, quo frequentius est multis tunc veras & plenas conuulsiones concurrere. Extra hunc casum propterea etiam extimescendæ sunt, quod hernias inducere valent, aut gibbos facere: quod iam supra attigimus. Adultioribus, etsi non omnino ab indicato metu liberis, magis extimescendæ sunt hæmoptyses, a quibus facilem pronamque in phtisim esse viam nimis notum est.

§. XXV.

Ceterum conuulsivæ tusses omnes peiores sunt mitioribus, æque, quæ in eodem genere sicca sunt, humidis. Omnium difficillimæ sunt hypochondriacæ, & ex pectoralibus illæ, quarum causa difficiliter potest corrigi aut expelli; vt sunt abscessus interni, calculi in arteria aspera & bronchiis hærentes. Quæ a retropulsis efflorescentiis cutaneis ortum traxerunt, haud adeo difficulter curantur, si initio medela afferatur, illæque ad
C cutim

cutim repellantur : quo omisso nec facile deinceps negotium illud succedet, nec reparari poterunt illa læsa structuræ organicæ vitia, quæ a tali errore orta *Act. physico-med. Acad. N. C. Vol. 1. obs. 231.* recensentur.

§. XXVI.

Progredimur ad curationem tussis convulsivæ tractandam, quæ duabus potissimum indicationibus dirigenda est. Ac primo quidem convenit vehementem illam agitationem & concussionem partium expirationi dicatarum securo modo compescere, & ad moderationem reducere: altera cura sit vt materiam, quæ causam præbet, subtrahamus, si mobilis est: si non mobilis est, & in tumore, scirrho, topho, abscessu, aliisque huius generis, constat, quantum eius fieri potest corrigamus, neque magis inualecat, prohibeamus.

§. XXVII.

Primæ intentioni satisfacere licet, quando materia laryngem, bronchiaque vexat acris, eaque tenuior, quam vt sursum efferri eiicique possit, per incrassantia & acrem illum tenuemque humorem inuiscantia. Talia complura in officinis ab antiquo iam prostant, quæ lingendo & lente deglutiendo fructum afferunt aliquem, etsi non illum, quem vetustissimi sibi promittebant, fieri posse & solere rati, vt talia ipsam asperam arteriam aliqua ex parte subeant. Pertinet huc potissimum lohoch de papauere recens paratum, nam vetustate corrumpitur, itemque lohoch de tussilagine, quippe quibus nihil omnino acre inest, cum tota consistant ex mucilaginoso: priori etiam sem. papaueris demulcentem blandam virtutem impertitur. Eadem intentione officinas intrarunt diacodion,

codion, GALENO iam vſitatiffimum, ſyrupus de far-
fara, iuiubinus, de papauere ſimplex & compoſitus:
quibus per ſe, linctu vtimur, vel oleo amygdalarum
commixtis. Poſſunt etiam decocto hordei cum C. C.
aut aüenæ excorticatæ admifceri & cum illis hauriri,
aut potiunculis ex aquis deſtillatis dilui, ſicque verſus
noctem potiffimum exhiberi,

§. XXVIII.

Talibus vero ſolis non permitti curatio debet,
vt nec diu continuari eorum vſus cum fructu poteſt.
Illico potius diſpiciendum eſt, ex qua cauſa hic deſluxus
& decubitus tam acris materiæ ſpiritus viis accidat. Iam
ſi cognoſcatur tranſpirationem ſuppreſſam, in corpore
impuris ſuccis ſcatente, aut exanthemata retrogreſſa vel
retropulſa eſſe, omni opera mox enitendum eſt, vt ſimul
ad ſuperficiem hæc reuocemus, ſimul exhauriamus. Huic
ſcopo efficaciffime ſuccurrit æthiops mineralis, ſiue il-
lum officinalem malis, ſiue ex antimonio crudo & mer-
curio paratum: modo in doſi non nimis parci ſimus, nec
ab vſu eius valde cito diſcedamus.

§. XXIX.

Si nihil horum deprehendatur in culpa eſſe, mallem
ramen modo laudato remedio inſiſtere, quam exemplo RI-
VERII & SYDENHAMI purgantibus acris, mercurio
dulci additis, pugnare. Nam effectus, quem in reſol-
uenda lymphæ mercurius dulcis purganti ſtimulo ro-
boratus facit, in æthiopsis vſu non ſolum blandior ſed
ipſo temporis ſucceſſu certior eſt, quam in ſimultaneis
iſtiusmodi excretionibus: quæ nec ſemper ex voto ce-
dunt, quum aliquoties exacerbata tuffes purgantium

vsu visæ sint. Quanquam in vniuersum non improbare purgantia ausim, vtique si primarum viarum vitia simul adesse cognoscantur, aut tusses istiusmodi post variolas modo superatas exoriantur: quo casu inprimis conuenire possunt.

§. XXX.

Quod si talibus præmissis motus isti nondum conquiescant, quod aliquando ex sola illa causa fit, quod frigus nocturnum arteriam asperam ad consuetos iam motus identidem exasperat; veniendum est ad paulo fortiora anodyna, vt sunt quæ ipsum opium ingreditur, vt theriaca, mithridatium, pilulæ de cynoglossio, styrace, Wildegansii: quibus tamen singulis præfero tales, in quibus pigro asino generosus equus adiunctus est: hoc est, vbi opii virtus narcotica purgantis non inertis coniunctione temperatur, vt in pilulis Starckeyanis inueniri licet; ad quarum imitationem confici possunt haud inferioribus præditæ virtutibus, etiam sine radiosissime præparandi correctoris illius adminiculo.

§. XXXI.

Tandem nec externa insuper habenda sunt, quippe hæc multis casibus vehementiam tussis, admodum conspicuo fructu, minuunt. Exstat in officinis vnguentum pectorale, quod & crocinum ab aliquibus vocatur, quod iis præcipue confert, qui exulceratos pulmones habent, quando tussis nimis ferox redditur. Pleuriti-
de aut peripneumonia correptis, ad tussis & dolorum punctiorum insigne solatium, imponitur puls ex fegopyro & fl. chamæmeli cocta, cum croco; linteis duplicatis inclusa toti pectori applicetur. Emplastrum
etiam

etiam fieri potest ex bdellio, myrrha, croco, florum sulphuris modico, hæcque axungia humanæ, terebinthinae ac ceræ sufficienti quantitate excepta, linteoque inducta, toti dorso & pectori imponantur; a quo remedio virum pertinacissima tussi, & molestissima, totis noctibus diuexatum insigniter adiutum esse ex prælectionibus Illustris Dom. PRÆSIDIS probe memini.

§. XXXII.

Quin infantibus conuulsoria suffocatiua tussi laborantibus instar incantamenti sæpe profuit, si emplastrum vesicatorium, instar grossi mausculi, nuchæ impositum fuit: quippe quo pori arcte contracti referantur, & acris materia, quæ partibus membranaceo nervosis incubuit, easque continuo vellicauit, ad superficiem evocata fuit. Præcipue vero conducet hoc remedium, vbi achores, scabies, & alii cutanei affectus exanthematici, male decurrerunt, sui que reliquias, profundius inhærentes, produunt.

§. XXXIII.

Quando aer malignis salino-causticis effluuiis fœtus, illas, dum spiritus vias transiit, ibi deposuit, simulque cum fistulæ cibalis superioribus partibus communicauit, illius quidem intuitu multa facienda sunt, quæ hic locus non capit: sed tussis leuandæ causa, atque vt exulcerationibus istis aphthoideis occurratur, iuuat inprimis os & fauces crebro colluere decoctis vinosis, aut simplici vino vel oxymelite: pauperibus acetum, quali familia vitur, sufficit, quod melle simplici, aut rosato, distemperetur. Quod vulgo acetum tantopere reformidetur, vbi tussis adest, noui quidem, sed & miror: quum vetustif.

tustissimi auctores vel in primis ad defluxiones in gutture, ad anginas & orthopnceas commendauerint, tam forbendum, quam gargarisandum: & ASCLEPIADES, teste CORN. CELSO, *Lib. IV. cap. 4.* illud maximo laudauerit opere. Accedit quod malignarum, quæ tunc maxime iungi solent, febrium sit optima maxima medicina acetum, omnes antidotos alias multis post se parangis relinquens: quare & hoc intuitu præcipue meretur commendari.

§. XXXIV.

Illis, qui mineralibus vaporibus corrosiuis affatim haustis, & plumbi particulis crebra inspiratione susceptis, malum debent, opus est ante omnia in posterum illa cauere, aut se pinguium usu præmunire, si ad talem laborem reuertendum est. Vt vero iam allatum corpori suo damnum refarciant, commendatum inprimis habeant decoctum raparum exsiccatarum, cum butyro vel oleo amygdalarum dulcium. Aqua dracunculi esculenti, quem LOBELIVS *stirpium observ. p. 243.* dracnem vocat, destillata iusto tempore, istiusmodi tussi laborantes maxime iuuat, vt Ill. Dom. PRÆSES edocet in *Dissert. de metallicol. morbis.* Eadem plantula inter acetaria exhibeatur istiusmodi ægrotis, vt & tussi hypochondriaca laborantibus, plus enim in recessu habet, quam vulgò creditur.

§. XXXV.

Quando peregrina in tracheam illapsa tussim ferociorem excitant, vt omnino periculum suffocationis instet, non inutile est homini sanguinis & succorum pleno venam secare in brachio, sicque detracta aliqua copia

pia humorum respirandi facultatem restituere, quod
 cum fructu factum vidi & supra retuli. De reliquo non
 equidem video quid fieri cum fructu tunc queat, & suc-
 cessus expulsionis a natura & tempore expectandus est.
 Calculi in ipsis viis spiritus enati pariter naturæ, vt illos
 expellat, relinquendi videntur. Eam autem adiuuare
 licebit vsu humectantium & lubricantium, quemadmo-
 dum AL. TRALLIANVS, loco quem supra indicaui-
 mus, rectissime admonet. Interponi poterunt simul
 talia demulcentia & antispasmodica, quæ efferatos ni-
 mium spasmodicos motus mitigent, vt sunt emulsiones
 ex sem. papaueris & amygdalis paratæ, syrupo papaueris
 vel diacodio ad gratiam conditæ. E longinquo simul
 provideatur, ne plures subnascentur calculi, quod in
 hominibus, qui rheumaticis affectibus obnoxii sunt, aut
 alias crassos & tartareos humores gerunt, extimescen-
 dum est. Quare iuuabit eos si humores suos bene flu-
 xiles reddant, potus præcipue tenuis & copiosi admi-
 niculo, fontiumque mineralium, præsertim Selterani
 cum lacte potandi, opem experiantur. Seri etiam lactis,
 herbarum antiscorbuticarum temperatorum, & has in-
 ter præcipue illius modo laudati dracunculi esculenti,
 fuccis alterati vsum frequentem habeant. In tonsillis
 hærentem calculum vel crebra oris collutione, ex deco-
 ctis emollientibus & maturantibus, a nexu suo liberare
 oportet, quod IO. LANGIO, supra citato, ex voto
 cessit, vel provide adhibitorum instrumentorum ope
 vtendum est: quemadmodum lapidis talis a balneatore
 bono cum successu excisi mentio fit in *Eph. A. N. C. Cens.*
V, obs. 48.

§. XXXVI.

§. XXXVI

Misera est conditio eorum, quibus in pulmone abscessus vomicaeque hærent, omninoque rari visi sunt, quibus ruptis illis, excussoque multo cum molimine pure, sanitas fuit reddita. Illud certo certius est, quod vehementes tusses istæ omnino nihil emendent, & malum peius reddant, quum numquam consequi vlceris illius, quod toties, tamque violenter concutitur, conuellit & agitur, consolidatio possit. Quare dum reliqua, quæ vlceri pulmonum debentur, ex arte afferimus, huc etiam respicere omnino oportet, vt motus isti vehementissimi sensim ad mediocritatem reuocentur. Placet in primis balsamus pectoralis MEIBOMII, qui tantillum laudani opiati in singulas doses continet, cuius vsu quotidiano aliquos, qui exulceratos pulmones habuerunt, & a iuuentute habuerunt, ad satis conspicuam ætatem peruenisse nouimus. Possunt etiam, dum paroxysmus defæuit, exterius adhiberi vnguenta, vt pectorale, quod supra laudauimus, itemque resumptiuum, cum aliquantulo populæ remixtum: vnde, præter demulcentem effectum, ille etiam consequetur, quem veteres desiderabant, quum magnum & diurnum motum subituros inungebant, idemque motu iam peracto factitabant. Scilicet lassitudinem talia detrahunt, & subsequi solitam fibrarum rigiditatem emendant.

§. XXXVII.

Quando ventriculus primæque viæ acribus humoribus laborant, in promptu est illos debere obtundi, digeri, tandem euacuari: a quo si non consequimur, quod operæ pretium faciat, iusta est suspicio in partibus solidis

dis hæerere vitium, vel in glandula dorsali ad œsophagum sita, vel in ipsis duodeni pancreatisque glandulis, vnde primo eliquari per conuenientia resoluentia & aperitiua, deinde euacuari debet. In subsidium externo vsu vocetur empl. saponatum, quod pulcherrime resoluit; dentur mercurialia conuenientia, tandemque interponantur, quæ motus nimis efferatos blande mitigent, neque tamen resolutorio scopo repugnent; qualia superius indicauimus.

§. XXXVIII.

De tussi hypochondriaca quod dicamus vix superest, quod noniam superius dictis comprehensum sit. Numquam illa accidit, quin tamquam accidens alius morbi consideranda sit: vnde directam medicationem nec postulat, nec ex lege therapie rationalis admittit. In tantum autem mederi licet, quantum excessiuus ille & efferatus motus, a quo nulla directa vtilitas sperari potest, aliis partibus damnum minatur, vt non solum hæmoptysis, herniæ, inque grauidis abortus metui debeant, verum etiam delassatio corporis inutilis, somnique ablatum beneficium, corporis animalis œconomie detrimentum affert. Ad mitigationem conducent tam interna quam externa præsidia, quæ supra laudauimus. Aliquantulum magis ad directam curationem conferunt iris Florentina & scilla: quippe horum simplicium virtus resoluens conspicua est. Sed species diuere, ob adiectorum farraginem, quorum pars facile rancescit, haud vsquequaque placent. Oxymel scillinum vt & lohoch de scilla, a paruis dosibus incipiendo, cauteque progrediendo, operæ facient pretium, si reliquis,

liquis, principali vitio debitis, prudenter iungantur aut interposita fuerint: quemadmodum eadem etiam in ipsa pectorali difficillima tussi, mucum tenacem resolvendo & ad euacuationem preparando, non sine causa commendata sunt.

§. XXXIX.

In omni tussi bonum est frigus vitare, & corpus ad transpirationis placidum successum bene habere dispositum. Quare infusa theiformia in primis commendanda sunt, quæ pro individuali conditione subiecti ægrotantis concinnanda sunt. Aluum etiam recte respondere oportet, quæ, si lenta sit, clysteribus mere emollientibus, multum carminatiuorum oleorum habentibus, duci potest: quod quum omnibus, tum vero præcipue hypochondriacis, bene facit, stricturisque illis, quæ plexibus mesenterii, aliisque abdominalibus, in hærent, sublatis, tranquillitatem optatam ægrotis, aut saltem sensibilem, qua sæpe contentos esse oportet, quando malum radicitus excindi nequit, affert,

§. XL.

In tussi epidemia maligna cum febre & crebris vomendi conatibus, quibus bilis porracea instar fecum cereuisia spumida euacuabatur, (quæ clo lo cc xxviii. grassabatur) eadem enemata præcipuum fructum attulerunt, satisque diuturna interquiescendi & vires colligendi spacia procurarunt: qui vero naturam, vti rebantur, sequendi & iuandi spe vomitorias medicinas accipiebant, infausti conatus pœnitentia mox ducebantur, neque pauci horum ad plures abibant, illi vtique, qui præ ceteris robusti & humorum pleni erant. Ex-
tra

tra hunc casum in simplici tussi stomachica infantum & puerorum conuulsiua, cathartico blandiori, v. g. mannæ solutioni cum pauxillo pulueris radice gialappæ, addi potest syrup. st. perficorum, aut pulu. rad. ipecacuanhæ, vt, sursum peracta vna vel altera euacuatione, potissima tamen operatio per aluum fiat.

§. XLI.

SYDENHAMVS compluribus locis, vbi de curatione tussis conuulsiuæ loquitur, vix aliud suadet remedium, quam venæ sectionem, & deinceps cathartica. Quia nec infantilem ætatem ab hac sanguinaria lege excipit; quam ipsa natura venificibus subtrahere vasorum insigni tenuitate & teneritudine videtur voluisse. Sed relinquimus Angliæ medicis suam siue experientiam siue persuasionem: id scimus quod illi, qui in Germania nostra eundem morem inuehere annisi sunt, nihil præstiterint, quod ceteros inuidere eorum successibus, & æmulari artificium impulerit. Neque tamen in vniuersum repudiamus hoc euacuandi genus, quod tussientis conditio sæpe exposcit, etsi tussis per se minime postulat.

§. XLII.

Putamus autem venam secandam esse effera tussi laborantibus illis, qui semel aut sæpius sanguinem e pulmonibus aut ventriculo eiecerunt; deinde feminis mensium suppressione laborantibus, aut grauidis, tum omnibus huic artificiali euacuationi adfuetis, si tempus consuetum vel instet, vel præsens sit: nouissime illis, qui ex subito in tracheam immisissis siue duris siue fluidis adeo feroci tussi vexantur, vt suffocationis metus

adsit maxime iustus. Nam quum non desint exempla eorum, qui ex tam friuola causa vitam suam amiserunt; nec rarum sit iisdem casibus aliquos succumbere, ex quibus alii facile eluctantur: melius videtur in talibus ægrotis facere, quod aliqua veri similitudine opem aliquam ferre potest, quam certo interitui ipsos permittere. Qui extra hos casus sanguinem mittunt, incurrunt censuram MVSITANI: *peccat pituita & sanguinem exhauriunt: vnus peccat & alter pleeditur.*

§. XLIII.

Nuper perlegenti mihi libellum de fonte foterio Heilsbronnenfi hoc anno editum, complures obseruationes obuenerunt, de insigni fructu, quem aquæ illæ diuturnis & pertinacibus tussibus percurandis attulerunt. Has inter præcipue attentionem illa meretur quæ pag. 75. §. 74. occurrit, de femina quadraginta & octo annorum, quæ inde a tribus annis pectoris multa incommoda perpessa, noctes fere insomnes, ob tussis ferociam. tranfigebat, vt omne fere tempus, ni suffocari vellet, sedendo deberet transfigere. Sæpe magna coagulati sanguinis frustra, laboriosissimis conatibus, e thorace eiecerat. Aderat iam magnus calor febrilis, & sudores colliquatiui accedebant. Hanc tamen feminam ita iuuerunt aquæ illæ, quum mane ac vesperi illas ad libram dimidiam bibisset, vt omnino hinc conualuerit, & omnis incommodi expers nunc degat.

§. XLIV.

Quum vero inuenirem illum fontem, præter purissimum aquæ elementum, vix aliquid minerale, quod notatu dignum sit, fouere: visum mihi fuit hoc etiam
 exem-

exemplum confirmare illam thesin, quam Ill. Dom. PRÆSES singulari dissertatione confirmauit, quod aqua scilicet sit medicina vniuersalis. Incidit simul memoriæ, de quo apud ALEXANDR. TRALLIANVM, ipso capite de tussi, legi, Jacobus Psychrestus, quem virum magnificum & Dei in arte obseruantissimum vocat: quemque Psychresti nomen accepisse dicit, *quod alimento humectante potissimum vteretur: atque hoc facere videbatur, cum vulgus hominum rerum ad se non pertinentium curiosum esse, pecuniæ deditum, & semper in tristitia & curis per totam ipsorum vitam agere videret.* Visum autem mihi fuit multos etiam nostratium a difficilibus morbis, & hos inter a tussi graui hypochondriaca, & pectoris variis affectibus, curari posse, si aquæ purissimæ potu prodiata vterentur; eos vero tanto maiorem fructum esse consequuturos, qui cereuisiarum crassiorum & vinorum, quin sublimatorum liquorum, frequenti vtu morbis diuturnis firmamentum inde a multis annis posuerunt.

F I N I S.

D 3

NOBILI

NOBILI AC PRÆCLARE DOCTO
DNO. CANDIDATO
PRÆSES.

D*iffertationi Tux, Clar. Candidate, inaugu-
rali de convulsiva tussi, que magno stu-
dio elaborata, nec quidquam adiciendum
putavi, praterquam illud, quod perdo-
cta huius thematis tractatio evolutioni in futurum
suscipienda accuratiori luis istius rheumaticæ tussicu-
losæ, qua usque eo per universam fere Germaniam
nulli hominum parcens immaniter grassata est, pluri-
mum lucis atque utilitatis asferre possit. Epidemius
hic morbus, multiformibus, pro diversa corporum con-
stitutione, stipatus symptomatibus ab initio demum
mensis Novembris natales suos habuit, neque vix
aliam originem ac causam, quam nebulas perniciales,
Et male olentes, eo tempore copiose cadentes, agnoscit:
quæ*

quæ intus hausta ac suscepta tantas in humoribus & motibus vitalibus turbationes concitarunt. Nullius fere anni meminimus quam præsentis, in quo tam subitas & insolitas aeris mutationes in extreme calidum & frigidum, ac vicissim, experti sumus. Quæ varia & virulenta indolis semina in corpus humanum subinde iruebunt atque adeo tam atrociter hoc anno grassantium & variolarum & morbillorum causam præbuerunt. Quin imo, quæ nostra est sententia, extraordinaria illa & præternaturales cœli mutationes ac tempestates in ipso fluido illo catholico aero-athereo novas subinde materias deleterias morbificas, valde activæ indolis, ingenerant; non secus ac in chymicis, per varias particularum combinationes & mixtiones, varia & venenata salino-caustica & etiam salutaris indolis producta sistere possumus. Atque adeo a veritatis tramite is minime deflectere mihi videtur, qui tam diversarum epidemice affigentium morborum originem inde ducere ac derivare annititur. Hac tantum modo sunt, Nobilissime Candidate, quæ eruditissimo Tuo labori adhuc adjicere placuit. Nihil jam amplius superest, quam ut de egregia indole, modestia, pietate, candore & multis virtutibus stipata, atque etiam de insignissimis in rebus physicis & medicis progressibus & profectibus

ex

ex animo gratuler. Tu, Nobilissime Candidate,
ingenti studio atque ardore discendi concitatus, ea,
quæ ad rem medicam proxime pertinent, omnibus
obscuris abdicatis & rejectis feliciter comprehendisti,
emendatæ & purioris doctrinæ medicæ fundamen-
tis, quæ in simplicissimis naturæ motuum legibus &
effectis sita sunt, innutritus. Quare nil dubii
est, quin, divinæ gratiæ ulterius assistente, & exer-
citatione in nostra arte crebriori accedente, & pa-
rentes & patria & miseri egrotantes a Tuis lau-
datissimis studiis & conatibus insignem fructum
atque salutem possint repetere. Quæ ut omnia
prosperè & feliciter in Tuum commodum eveniant,
est quod ex animo voveo ac comprecor. Vale. Dab.
ex museo. Halæ. VIImo. Id. Decembr.

Anno M D CC XXXII.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA

7

DE

TVSSI CONVVLSIVA

QVAM

PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO

ACADEMIÆ ET ORDINIS MEDICORVM SENIORE

PRO GRADV DOCTORIS

LEGITIME IMPETRANDO

Ad d. Decembr. Anni MDCCXXXII.

PVBLCO ERVDITORVM EXAMINI SVBIIICIT

AVTOR

JO. SAMVEL PITSCH

HERRNSTADIO - SILESIVS.

HALÆ MAGDEBYRGICÆ,

Typis JOH. CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.